

МВС УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ПРЕДСТАВНИЦТВО ФОНДУ ГАНСА ЗАЙДЕЛЯ В УКРАЇНІ

**МЕДІАЦІЯ В СУДОВІЙ, ПРАВООХОРОННІЙ
ТА ПРАВОЗАХИСНІЙ СИСТЕМАХ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції
(30-31 травня 2019 року)

Одеса – 2019

УДК 347.9:347.127.15(08)
М42

Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення
статей, які суттєво перевищували пропоновані обсяги

Медіація в судовій, правоохоронній та правозахисній системах:
М42 матеріали міжн. наук.-практ. конф., м. Одеса, 30-31 травня 2019 р.
— Одеса: ОДУВС, 2019. — 253 с.

УДК 347.9:347.127.15(08)

© ОДУВС, 2019

Журавель А. В.,
*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
господарсько-правових дисциплін факультету №4 ОДУВС*

ДО ПИТАННЯ ПРО РОЗВИТОК МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ

Медіація - це один із так званих альтернативних (позасудових) способів врегулювання спорів. Термін «медіація» походить від грецького терміну «medos» (нейтральний, незалежний від сторони), а та-

кож від латинських термінів «mediare» (бути посередником у спорі) та «mediatio» (посередництво); аналогічне значення мають слова «mediation» (англ.), «médiation» (фр.).

Інститут медіації, як альтернативний спосіб врегулювання спорів, почав розвиватися у другій половині ХХ століття, передусім, в країнах англосаксонської системи права – США, Австралії, Великобританії, пізніше, і в інших країнах. Сьогодні на національному рівні інститут медіації активно використовується в таких державах як Німеччині, Нідерландах, Польщі, Австрії, Новій Зеландії, Канаді, Франції тощо. Окрім того, у більшості країн вже давно існують спілотовариства медіаторів, діяльність яких регулюється внутрішнім актом (в США діють державні та приватні служби медіації).

Перші спроби застосування медіації як правил здійснювалося лише при вирішенні спорів у сфері родинних, сімейних стосунків. Але згодом медіація отримала визнання при вирішенні більш широкого кола спорів, починаючи від сімейних конфліктів і закінчуючи складними багатосторонніми конфліктами в комерційній і публічній сфері, скільки за допомогою медіації можна було швидше домогтися обов'язкового для виконання рішення переговорами, ніж за допомогою правових норм. [1; 2]

В наш час, медіацію все частіше застосовують для вирішення цілого ряду спорів не тільки у приватноправовій (комерційні, сімейні, трудові, спадкові, інші спори), але навіть і у публічно-правовій (відновне правосуддя у кримінальних справах, адміністративні, інформаційні, фінансові спори) сфері. [3, с.77]

Слід відмітити, що сьогодні посередництво перетворилося на самостійну професію. Якщо раніше в ролі посередників виступали особи, які володіють в першу чергу високим соціальним статусом, авторитетом, і наділені повноваженнями для винесення обов'язкового для сторін рішення, то тепер часто посередниками – медіаторами стають особи, авторитет яких ґрунтується єдино на їхньому досвіді і знанні, а головне – спеціальних навичках з врегулювання спорів.

Можна знайти різні підходи до визначення медіації, але звертаючись до його нормативного закріплення, слід відмітити, що у Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи щодо медіації в цивільних справах від 18 жовтня 2002 р., медіація визначена як процес вирішення спору, під час якого сторони ведуть переговори на предмет спірних питань з метою досягнення угоди за допомогою одного або більше медіаторів [4].

Визначення медіації містить також Директива Європейського парламенту і Ради Європи 2008/52/ЄС про деякі аспекти медіації в цивільних і торговельно-промислових справах.

вільних та господарських справах, у статті 3 якої зазначено, що медіацією є процедура встановленої форми, незалежно від назви та спрямованості, у якій дві або більше сторони спору на добровільних засадах самостійно намагаються досягнути згоди у вирішенні їхнього спору за допомогою медіатора. Ця процедура може бути розпочата за ініціативою сторін, за рекомендацією чи розпорядженням суду або згідно із умовами законодавства окремої держави.

Окрім того, Рекомендація Rec (2002) 10 Комітету міністрів державам — членам Ради Європи щодо медіації в цивільних справах зазначає, що держави-учасниці повинні вжити або посилити, залежно від обставин, усі заходи, які вони вважають за потрібне, з метою поступового втілення в життя Керівних принципів медіації в цивільних справах, до яких зокрема, належать незалежність і неупередженість медіатора, рівність сторін, конфіденційність [4].

На сьогодні, інститут медіації знайшов своє закріплення у законодавствах також деяких пострадянських держав. Зокрема, у Законі Республіки Білорусії «Про медіацію» [5], у Законі Республіки Казахстан «Про медіацію» від 28.01.2011 р. [6] тощо.

В нашій державі законодавче визначення медіації, як і правове регулювання цієї процедури загалом – відсутнє.

В сучасну Україну медіація прийшла вже як напрацьована технологія в середині 90-х років, медіаційні центри почали працювати з 1997 року (в Одесі). Вперше в нашій державі медіацію було застосовано в рамках цивільного судочинства. Поступово громадськими «Групами медіації» Донецька, Луганська, Одеси, Києва, Криму, Харкова вона апробувалася в різних сферах — у трудових, сімейних спорах, спорах сусідів, у цивільних провадженнях тощо [3, с.77].

Якщо говорити про ставлення українських законодавців до медіації, то ще в травні 2006 року був виданий Указ Президента України № 361/2006 "Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів". Заходами по впровадженню Указу в життя було передбачено, що "втілення потребує медіація - діяльність професійних посередників, які спрямовують учасників юридичного спору до компромісу і врегулювання спору самостійно самими учасниками" [7]

Окрім того, 27.03.2015р. до Верховної Ради України було внесено черговий законопроект «Про медіацію» №2480 у якому медіація – альтернативний (позасудовий) метод вирішення спорів, за допомогою якого дві або більше сторони спору намагаються в рамках струк-

турованого процесу, самостійно, на добровільній основі досягти згоди для вирішення їх спору за допомогою медіатора [8].

Також, 2 червня 2016 року до Конституції України уже внесена норма, яка встановлює, що Законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору, одним із яких є медіація. Разом з тим, проблемою запровадження інституту медіації в Україні є відсутність ґрунтовної нормативно-правової бази її регулювання, внаслідок чого легальна можливість застосування його як альтернативного способу вирішення спорів є ускладненою [8].

У статті 4 проекту Закону України «Про медіацію» [9] зазначено, що медіація проводиться за взаємною згодою сторін спору на підставі принципів добровільної участі, рівності, активності і самовизначення сторін медіації, незалежності, нейтральності та конфіденційності інформації щодо медіації.

В свою чергу проект Закону «Про медіацію» № 2480 встановлює, що медіатором може бути фізична особа, яка досягла двадцяти п'яти років, має вищу або професійно-технічну освіту та пройшла професійне навчання медіації, що має включати 90 академічних годин початкового навчання, в тому числі не менше 45 академічних годин навчання практичним навичкам. Додаткові вимоги щодо набуття статусу медіатора за спеціалізацією можуть встановлюватися законами України, організаціями, що забезпечують проведення медіації, об'єднаннями медіаторів [9]. В даний час робота щодо врегулювання на законодавчому рівні процедури медіації продовжується.

Окрім того, в Україні вже існує Кодекс етики медіатора, який розроблений на основі Європейського Кодексу (European Code of Conduct for Mediators) медіаторів, розроблений Українським Центром медіації при підтримці Європейської Комісії і затверджений на конференції у Брюсселі 02.06.04р. [10], відповідно до якого посередники б мали виконувати свою роботу.

Звертаючись до міжнародного досвіду, слід зазначити, що існує декілька підходів до регулювання медіації на державному рівні:

1) медіація регулюється окремим спеціальним законом, наприклад, законом «Про медіацію», як у Білорусії чи Казахстані, а також такий варіант планується і в Україні.

2) процедура медіації «вбудована» в процесуальне судове законодавство держави і використовується як додатковий інструмент розв'язання спору. Наприклад, цивільно-процесуальний кодекс Польщі доповнено відповідними додатковими нормами з медіації.

3) у національному законодавстві не ухвалено нормативно-правових актів про медіацію. Проте медіація широко застосовується для вирішення різноманітних спорів, і державними судами також [11, с. 196].

Але щодо законодавчого закріплення медіації побутує ще й інша думка. Медіатори-практики вважають, що медіація – це скоріше творчий процес або мистецтво розв’язання конфліктної ситуації. За їх баченням медіація – це комплекс етичних прийомів поведінки, правил мирного спілкування. Відповідно, медіатор – це особа, яка володіє відповідними знаннями з конфліктології, психології, культури мирного ведення діалогу чи інших подібних наук та знає, як їх застосовувати для розв’язання конкретної конфліктної ситуації. З вище зазначеного можна дійти висновку, що процедуру медіації неможливо і не коректно обмежувати рамками закону. Однак, міжнародна практика показує, що формування у суспільстві такого соціального середовища, у якому сторони спору віддавали б перевагу мирному врегулюванню спору є важливим для успішного впровадження медіації. А це, як показує світовий довід, потребує відповідних дій з виховання молодого покоління у дусі терпимості один до одного та рекламування, популяризації шляхів мирного врегулювання спірних ситуацій серед громадян держави [12, с.85].

Підводячи підсумки розвитку примирних процедур (медіації) на сучасному етапі нашої держави, слід відзначити, що медіація, примирення в Україні вже стає частиною досудового та судового розгляду. У багатьох країнах досить давно з’явилося законодавство, що регулює процедури примирення. В нашій державі законодавче визначення медіації, як і правове регулювання цієї процедури загалом – відсутнє. Враховуючи правові реалії нашої держави, вважаємо, що ідеальною моделлю медіації в Україні могла б стати модель деталізованого нормативного забезпечення, що допомогло б популяризувати даний інститут серед населення.

Список використаних джерел:

1. Кисельова Т. Правове регулювання відносин із надання послуг медіації у зарубіжних країнах / Т. Кисельова // Право України : загальнодержавне наук.-практ. період. юридичне видання. – Київ, 2011. – № 11–12. – С. 225– 236. ;

2. Кисельова Т. Роль міжнародних донорів та місцевих НУО в розвитку медіації в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrmediation.com.ua/ua/useful_information/articles/?pid=1134. – Назва з екрану;

3. Дараганова Н. В. Медіація як один із альтернативних способів вирішення індивідуальних трудових спорів / Н. В. Дараганова // Юридична наука : наук. юрид. журн. / Нац. акад. упр. – Київ: Вид-во Нац. акад. упр. – 2011. – № 6. – С. 77–83.

4. Щодо медіації в у цивільних справах – [Електронний ресурс] : рекомендація Rec (2002) 10. – Режим доступу : <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/%28print%29/7442A47EB0B374B9C2257D8700495F8B>. – Назва з екрану.

5. О медиации [Електронний ресурс] : закон Республики БЕЛАРУСЬ от 12 июля 2013 г. N 58-З. – Режим доступу : <http://www.mediacia.by/zakon-respubliki-belarus-o-mediacii>. – Название с экрана;

6. Про медіацію [Електронний ресурс] : закон Республіки Казахстан від 28.01.2011 № 401–IV // . – Режим доступу: <http://elmediacia.kz/images/file/first/01.pdf>. – Назва з екрану.

7. Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів [Електронний ресурс] : указ Президента України від 10.05.2006 № 361/2006. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/361/2006>. – Назва з екрану.

8. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. - ст. 141.

9. Проект закону про медіацію № 2480 від 27.03.2015 [Електронний ресурс] . . – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54558. – Назва з екрану.

10. Кодекс етики медіатора [Електронний ресурс] . – http://ukrmediation.com.ua/ua/about_center/mediator_code_of_ethics/. – Назва з екрану.

11. Дутка І. Перспектива законодавчого регулювання медіації в Україні / І. Дутка // Альтернативні способи вирішення спорів (ADR) : матеріали IV Львівського міжнародного форуму (Львів, 26–27 трав. 2011 р.). – Львів, 2011. – 196 с.

12. Біцай А. В. Моделі медіації у світі та перспективи для України / А. В. Біцай // Право і суспільство : наук. журн. / Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, Всеукр. фонд юрид. науки акад. права В. В. Сташиса, Київ. нац. ун-т внутр. справ. – Дніпропетровськ, 2013. – № 6. – С. 85–89. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pis_2013_6_21.pdf. – Назва з екрану.

Головацький О. О. МЕДІАЦІЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ США: ПОЗИТИВНИЙ ДОСВІД.....	51
Голуб В. О. ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАЦІЇ В ГІБРИДНИХ МЕТОДАХ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ.....	55
Голуб О. А. МЕДІАЦІЯ У ПРОЦЕСІ МИРОБУДУВАННЯ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ.....	58
Грищенко О. А., Марченко О. А. «ПРИМИРЕННЯ» ТА «МЕДІАЦІЯ»: ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЇХ СПІВВІДНОШЕННЯ.....	61
Домброван Н. В., Домброван О. І. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ І КРИТЕРІЇ МЕДІАЦІЇ.....	64
Дрішлюк В. І. СПІВВІДНОШЕННЯ МЕДІАЦІЇ, МИРОВОЇ УГОДИ ТА ПРОЦЕДУРИ ПРИМИРЕННЯ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ В ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ПРОЦЕСІ.....	69
Дулгер В. В. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА МЕДІАЦІЯ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ...	73
Дутко А. О., Заболотна М. Р. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	76
Журавель А. В. ДО ПИТАННЯ ПРО РОЗВИТОК МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	80
Заєць О. М. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	86
Звонок О. С. ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАЦІЇ В ЛУГАНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ІМЕНІ Е. О. ДІДОРЕНКА.....	88
Кленка Д. І. ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ.....	92
Ковальова О. В. РОЛЬ МЕДІАЦІЇ ТА ІНШИХ АЛЬТЕРНАТИВНИХ СПОСОБІВ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ В ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ...	97
Конопельський В. Я., Плужнік О. І. ПОНЯТТЯ МЕДІАЦІЇ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ.....	101
Корнієнко М. В. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	105